

## **Ye-everstiluutnantti, ST Marko Palokangas**

Juhlapuhe Haapaniemen Kadettikoulun muistomerkillä 30.5.2022

### ***Kasvatus kadettiupseeriston peruskivenä – Haapaniemen perintö elää vahvana***

Kadettikunnan herra puheenjohtaja, Rantasalmen kunnan ja Rotaryklubin edustajat, arvoisa juhlayleisö, hyvät naiset ja herrat;

Upseerikoulutuksen historia Suomessa käsittää upseerien koulutuksen itsenäistä Suomen valtiota vastanneella alueella niin Ruotsin ja Venäjän kuin Suomen itsenäisyydenkin aikoina. Suomen ensimmäinen maavoimien upseerikoulu oli Yrjö Maunu Sprengtportenin perustama Haapaniemen sotakoulu, joka toimi Kuopiossa 1780 ja Rantasalmella vuosina 1781–1819. Vuonna 1791 koulun nimeksi muutettiin Haapaniemen Kadettikoulu, ja tällä nimellä se toimi aina vuoteen 1808 asti, jolloin koulun toiminta päättyi Suomen sodan syttymiseen.

Haapaniemen Kadettikoulun merkitys on varsinaista upseerikoulutusta paljon laajempi. Koulun perintö elää vahvana sen syvimmissä olemuksissa, joka liittyy ennen kaikkea kadettiperinteisiin ja niiden merkitykseen laajemmin koko suomalaisen upseerikasvatuksen vahvuuksiin.

Juhlapuheeni punaiseksi langaksi olen tietoisesti valinnut upseerikasvatuksen ja -koulutuksen pitkät perinteet, joiden peruskivillä tänään juhlistamme Haapaniemen sotakoulujen muistomerkinn kunnostamisen paljastusta.

Arvon juhlayleisö;

Miten ja miksi suomalainen kadettihenki ja siitä kumpuavat kadettiperinteet ovat syntyneet? Olennaista on ymmärtää se, että vuosisatojen kuluessa internaateissa on yleensä syntynyt yhteinen laki talon tavoista ja normeista. Tässä suhteessa Suomessa eri aikakausina toimineet kadettikoulut eivät tee poikkeusta, vaan traditioiden merkitys on otettu lähes automaattisesti osaksi koulutusta ja kasvamista upseerin vaativaan ammattiin. Siksi latinankielinen sana ”*tradere*”, tarkoittaen luovuttamista tai siirtämistä, pätee oivallisesti eri aikojen kadettikoulujemme vastuuseen jatkaa perinteitä, tapoja sekä muistitietoa yli 240 vuoden aikajaksolla.

Upseeri- ja perinnekasvatuksessa Haapaniemestä nykyisyyteen on myös käytetty sotilaselämälle ominaisia keinoja: tiukkaa kuria, nurkumatonta täsmällisyyttä, kirjoittamattomien tapojen noudattamista, huumoria – toisinaan jopa kyseenalaista kovakouraisuuttakin. Siksi voidaan sanoa, että perinteiden jatkuminen sukupolvelta toiselle tai niiden katkeaminen on yleensä kahden kaappa; yhteisöllinen vastuu ja yksittäisten henkilöiden suhde kasvatukseen ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa toisiinsa.

Vaikka sotilasperinteet yhtäältä liittyvät erityisesti sotajoukon toimintakyvyn ja ryhmädynamiikan vaatimuksiin, niiden tarkoituksenmukaisuuden ja jatkuvuuden kannalta on asiaa toisaalta tarkasteltava myös yksilön – siis kadetin – henkilökohtaisten tuntemusten näkökulmasta.

## Sprengtportenin henkinen perintö

Haapaniemen Sotakoulussa ja sittemmin Haapaniemen Kadettikoulussa huomio kiinnittyy, koulutusperiaatteiden erilaisuuden ohella, kasvatuksen luomaan ilmapiiiriin. Näiden sotakoulujen kerrotaan tehneen poikkeuksen aikansa muihin oppilaitoksiin verrattuna erityisesti hengen sekä oppilaiden parissa syntyneen yhteenkuuluvuudentunteen osalta.

Haapaniemen oppilaitoksia voidaan siten pitää upseerikoulustatuksen ohella myös huomattavina sivistyslaitoksina. Yksiselitteisiä syitä näihin tunnuspiirteisiin on nykyään vaikea löytää, mutta tiettyjen henkilöiden vaikutusta asioiden kulkuun ei voida ohittaa. Georg Magnus (eli Yrjö Maunu) Sprengtportenin aiempiin kasvatteihinsa juurruttama suomalaiskansallinen ajattelutapa ja upseeriuuden henki jäivät perinnöksi vastaperustetulle Haapaniemen Sotakoululle.

Hänen sanomansa upseerikasvatuksen roolista on yksiselitteinen: *”Upseerin on tarkoin varottava ylläpitämästä tyrannimaista ja nöyryyttävää valtaa, joka ei miellytä vanhempia upseereita ja joka synnyttää nuorison keskuudessa pikemminkin kapinaa kuin tottelevaisuutta. Hänen tulee varoa nöyryyttäviä ja epäoikeudenmukaisia käskyjä, jotka tekevät käskynalaiset surullisiksi ja vieroittavat kunnialliset ihmiset hänestä itsestään.”*

Haapaniemen Sotakoulun alkuvuosien toiminta haki perinteiden ja kasvatuksen osalta uomiaan, mutta kolmannen johtajansa – Samuel Möllerin – aikana voidaan hengen katsoa vakiintuneen Sprengtportenin ajatusten mukaiseksi. Tämän ”Suomen ensimmäisen sotilaspedagogin” vaikutus koulun henkeen ja perinteiden juurruttamiseen oli vahva. Ehkei vähiten juuri siksi, että Möller oli Sprengtportenin entinen oppilas ja alainen. Möllerin kehitystyö kasvattajana konkretisoitui erityisesti vuonna 1785 hyväksytyssä koulun johtosäännössä, joka myös osaltaan käsitteli kadettihengen muodostamista ja upseerikasvatusta.

Tärkeimmäksi ohjenuoraksi nousi *”esprit de corps”* eli kadettitoveruuden yhteishenki ja sen vaaliminen. Johtosääntöön ei kuitenkaan kirjattu kaikkia traditioita. Näihin Möllerin kirjoittamattomiin järjestelyihin voidaan katsoa kuuluneen oppilasluokkien primariukset eli kadettivanhimmat, jotka valikoitiin ahkeruuden, esimerkillisyyden ja hyvien käytöstapojensa perusteella. Tehtävänsä määrätty primarius toimi opettajien poissa ollessa kadettitovereittensa kasvatuksellisessa vastuussa olevana esimiehenä ja vastasi siten myös sisäisestä järjestyksestä.

Mitä tulee edellä kuvattuun kasvatustapaan, on sanomattakin selvää sen olemassaolo ja periytyminen Haminan kautta nykyiseen kadettiesimiesjärjestelmäämme. Myös kadettiupseerien henkinen arvolause *”kunnia, velvollisuus, isänmaa”* ovat Möllerin ajatusten puhtaampia kaikuja Haapaniemestä nykyperinteisiin.

Haapaniemen Kadettikoulun ylivalvojana sittemmin toimineen eversti Furumarckin sanoma hengestä ja kurista syventää Sprengtportenin ja Möllerin oppeja. Hänen mukaansa *”kurin tuli olla riittävän kunnollinen ja sotilaallinen, kuitenkin välttäen skolastista pikkumaisuutta”*. Omavaltaisuuksista tuli rangaista ankarasti ilman häpeäviittaa tai tekijän leimaamista rikolliseksi. Oppilaiden ja kurssien kesken ei saanut syntyä muuta eroa, kuin minkä he saavuttivat kadetteina ahkeruudellaan ja taitavuudellaan.

Haapaniemi oli tunnettu erityisesti humanista ja ihmislähtöisestä pedagogisesta hengestään, ja siten se oli aikanaan erittäin moderni oppilaitos. Tämä heijastui suoraan upseerikasvatukseen.

Hyvät kuulijat;

Miten ja miksi Haapaniemen kadettihenki ja kasvatukselliset normit sitten ovat siirtyneet lähes sellaisinaan yli kahdensadan vuoden takaa nykyaikaan?

Haapaniemen upseerikoulujen perinteiden siirtymisestä sellaisenaan Venäjän vallan aikaisiin kadettikouluihin on harvojen säilyneiden dokumenttien valossa vaikea esittää yhtä tulkintaa. Vähäisessä määrin säilyneisiin asiakirjoihin ja perimätietoihin nojaten selviää kuitenkin se tosiseikka, että vuonna 1808 Haapaniemen Kadettikoulun lakkauttaminen Suomen sodan kynnyksellä vaaransi perinteiden jatkuvuuden. Sodan aikana Haapaniemen Kadettikoulun alue jäi osapuolten yhteisellä sopimuksella sotatoimien ulkopuolelle. Täydellisen hävityksen sijaan asia siis ratkesi upseerikoulutuksenkin jatkuvuuden kannalta edullisemmaksi.

Suomen tultua liitetyksi suurruhtinaskuntana osaksi Venäjän valtakuntaa oli Samuel Möllerin laatima kirjallinen selostus Haapaniemen Kadettikoulun tarkoitusperistä ja esitys upseerikoulutuksen jatkamisesta edesauttamassa syntyneen perinnetietoisuuden siirtymistä edelleen Kenttämittauskoulun oppilaille.

Jälkikäteen arvioituna Haapaniemen Kadettikoulun merkittävyys piilee nimenomaan sen jättämässä henkisessä perinnössä. Mikäli sotakoulua ei olisi ollut, Venäjänvallan aikainen upseerikoulutukseen tuskin olisi päässyt alkuun yhtä nopeasti ja tiettyjä etuoikeuksia nauttinut.

Ilmeisesti tärkeintä haapaniemeläisen suomalaisen upseerikoulutuksen henkisen perinnön säilymiselle oli, että uudessa Suomen Kadettikoulussa jatkoi toimintaansa Haapaniemestä peräisin oleva kadettien oma organisaatio, Kadettitoverikunta. Sille ei ollut vastinetta muissa Venäjän sotakouluista. Sen tarkoituksena olivat muun muassa kadettien sisäinen kurinpito ja kasvatustyö. Toverikunnalla oli suuri merkitys nimenomaan henkisen kasvatuksen saralla ja se oli ainakin asiakirjojen perusteella yksi niistä harvoista seikoista, jotka erottivat Suomen Kadettikoulun muista Venäjän kadettikouluista.

Näkyvimpänä osoituksena perinteiden arvostamisesta ja niiden siirtämisestä itsenäisyyden ajan kadeteille on vuoden 1922 Kadettikoulun lipun vihkiminen. Lippu, joka sotilasperinteissä on symboleista arvostetuin, suunniteltiin Kadettiklubin toimesta kuvaamaan niitä perinteitä ja sitä henkeä, jotka vallitsivat eri sotakouluissa Haapaniemestä Haminaan. Siksi pääosa Kadettikoulun lipussa esiintyvistä vuosiluvuista ja vaakunoista viittaavat Haapaniemen ja Haminan aikaisiin kadettikouluihin.

Erikseen on nostettava lause, joka Sprengtportenin hautakivestä lainattiin Suomen Kadettikoulun muistomitaliin ja siitä itsenäisen Suomen Kadettikoulun lippuun. Lause kuuluu *Constantem Decorat Honor*, eli vapaasti suomennettuna kunnia kestävän palkka. Yrjö Maunu Sprengtportenin perintö elää vahvana keskuudessamme.

Arvoisa juhlayleisö;

Nykyään vaikuttaakin siltä, että kadettiperinteitä arvostetaan jälleen. Vaikka koulun lähihistoriaan mahtuu aikoja, jolloin perinteitä ei juuri arvossa pidetty, voidaan ilolla todeta, että nykyperinteet – etenkin perinnetilaisuudet – ovat jälleen saaneet upseeriston ja kadettien varauksettoman kannatuksen. Syynä tähän lienee kadettikasvatuksen valvonta, tarkat pelisäännöt sekä Kadettikoulun ja kadetteja opettavan henkilökunnan sitoutuminen asianmukaiseen upseerikasvatukseen.

Suuresti arvostamani eversti Sampo Ahto kirjoitti aikanaan: *"Kadettikoulun perinteet ovat soturin perinteitä. Sinä päivänä, kun tämä näkemys hämärtyy, perinteemme ovat latistuneet juhlapuheiden koristeiksi."* Tähän on helppo yhtyä. Koristakoon kunnia meitä kestäviä Kadettikunnan jäsenveljiä ja -siskoja nyt ja ainiaan!

Kiitos!